

Släkten Stenhammars krönika

N:r 15

Utgiven av "Släkten Stenhammars Förening"

Redaktör fru K. Stenhammar-Nordlander,

Katarina V. kyrkog. 6, Stockholm

Prosten doktor Christian Stenhammar var ledamot av prästeståndet från år 1834 och ända till början av 1850-talet. Han skrev intressanta och roande brev till hemmet och vännerna i Östergötland - ofta till äldre brodern doktor Matthias Stenhammar i Risinge. Denne, som undervisat Gustaf IV Adolf, var innerligt tillgiven den avsatte konungen och hans ätt. Båda bröderna hade insupit höggradig beundran för Gustaf den tredje. Deras far, Adolph Stenhammar i Ed, på sin tid framstående ledamot av prästeståndet, kunde aldrig glömma tjusarkonungen.

Här följer några utdrag ur dessa brev:

Den 27 Januarii (1834)

----- Något kan vara att omförmåla rörande de idag försiggångna uppvaktningarne hos de kungliga personerna. Efter plenum, som idag hos oss var ganska kort, afgingo vi i procession efter Stiftens till Riddarhuset, der vi sutto ner på bänkarna längst fram till höger en liten stund, hvar på vi, alla stånden, efter rang och värdighet marscherade af till helsningsuppvaktningen. Jag hade lejt Elliots dräng att mottaga mina öfverplagg. Det kostade mig 30 sk., men är nödvändigt, om man vill få sitt igen. -----

Vi uppgingo genom vestra hvalfvat i ^{x)} Konungens rum. Vi stannade, medan adeln inträdde, i en sängkammare, densamma der Gustaf III dog. Rummet är bibehållet alldeles oförändradt - hvälfadt med små stuc-bilder omkring målade speglar i taket, med mycken förgyllning kring de med rödt, blekt siden beklädda väggarna - ett förgyladt skrank framför sängen. Der har - på denna plats - i denna säng, som man nu har för sina ögon - en hög själ kämpat sin slutliga kamp i bittra plågor. Det är hemskt och just i kungaborgen ett märkvärdigt ämne till betraktelser.

Vi inträdde efter Adeln i Stora Galleriet, i hvars midt (rummet är väl 2 gånger så långt, som hela byggnaden i Häradschammar) Konungen stod, med Excellenser och Hofstat bakom sig, visst 30 å 40 personer, de flesta med blå band, några äfven gröna och gula. Talen få ni väl läsa i tidningarna. Efter deras slut och sedan Erkebiskopen kysst konungens hand, drog sig Erkebiskopen hastigt nedåt rummet och åtföljdes af många bland oss - men kallades tillbaka, hvarefter hvar och en af de deputerade skulle passera fram, förbi Konungen och bocka sig. En hel hop hade likväl genom Erkebiskopens hastiga reträtt kommit så långt ned, att de icke i sin ordning kunde boxera sig upp igen. Bland dem var jag, så att jag kom icke att bocka mig för min nådige Konung. Det skall ske så mycket djupare vid nästa lägenhet.

Huru vi gingo genom de kungliga rummen, vet jag icke. För en obekant är det en labyrinth att så springa ur en våning i den andra och genom en mängd stora rum fram och tillbaka. Det säkra är, att jag följde med slon först till Drottningen^{x)}, sedan Kronprinsen^{xx)}, sist Kronprinsessan^{xxx)}. Drottningens hand fingo vi alla kyssa. Jag kan ej säga, att det smakade bra. Gumman har rätt klumpiga näfvar. Hon är icke i något afseende retande - men det påstås, att hon är den enda i Svea land som egentligen tycker, att en Riksdag är rolig. Ty det blir ändå derigenom en smula bråk och rumor, bullras och anstaltas litet, uppvaktas o.s.v. hvarigenom några stunder blifva upptagna af den långsamma tiden, hvilken är en vara, som den goda Landets Moder annars icke stort vet, huru hon skall använda. För Kronprinsen fingo vi bocka oss hvar och en. Kronprinsessan fingo vi hvar och en kyssa på fingerspetsarna, och det var verkligen ljuf- ligt. Icke allenast handen är täck, utan hela den Kungliga varelsen är skön, mild, högst behaglig - ett föremål, hvaröfver englar och människor kunna glädja sig.

Konungen ser majestätisk ut - något sträf - ingifver genom sjelfva sin personlighet respect. Men visste man ej, att han i själen är god, skulle han med sin mörka anletsfärg och sina bistra ögon lätt kunna ingifva skräck. Han såg nu ej mycket nådig ut, men vid sina tillfällen kan han det annars. Jag tycker, att han sannerligen i slaktningen skall se förfärlig ut framför en Armée. -

Kronprinsen ser allvarsam och mild ut på en gång. Hans svar till oss var enkelt och förträffligt - antydde, att han hoppades regeneration af andan inom fäderneslandet genom de idéer, det religionens och vetenskapens ljus, som från Ecclesiastik-ståndet skall utgå. Vid hans högra sida stod prins Carl, vid hans venstra prinsarne Gustaf och Oscar. Icke utan själens rörelse kunde jag se de vackra och älskvärda barnen. Till hvilken lott äro de födda? Hur stor inflytelse skall icke deras personlighet hafva på kommande tid- ders händelser, lefnadssätt och anda. ----- När man ser Kronprin- sen och Kronprinsessan, detta vackra, äkta par - dessa ädelsinnade människor - så blir det en så innerligt naturlig önskan hos den, som sjelf har barn: Gud gifve dem glädje af sina barn. --- Bredvid Kronprinsessan stod den lilla prinsessan. Jag kunde ej väl urskil- ja hennes liniamenter. Förvånande att barnet kunde stå stilla så länge. -----

Den 28 Januarii 1834.

Från den dagen, Carlsdagen, har jag något att inberätta, som bör roa Eder alla att höra omtalas, nämligen den bal, hvarpå jag var hos Kronprins Oscar.

En lista var nedkommen föregående dagen i Ståndet på 24 bjud- na, och jag stod på den. Biskoparna påstodo, att man måste gå. Domprosten Heurlin hade en dräng med sig, som tog emot våra kläder. Det kostade 24 skr. I östra hvalfvet gingo vi upp till Kronprinsens rum och vandrade genom förstugan, der till höger och venster stodo bord, 4 stycken, på hvilka serverades the, punsch, rödt vin och vatten och glacer. Midt framför förstugudörren stod ett gammalmodigt skänkbord med 3 ofantligt stora silfverskålar (en rund i midten och

x) Desideria xx) Oskar (I) xxx) Josefina

på hvarderna sidan en i form af soppskålar) samt på väggen en hylla med gamla silfverkärl, tallrikar, snipor och många underliga faconer. Det är en antiquitet, som vid dylika tillfällen lär framställas till åskådande. På ömse sidor stodo i stora krukor blomstrande, hvita syrener och silfverbeslagna betjenter till vakt öfver silfver-skatten under syrenernas skugga. Till höger Kronprinsens många rum öppna - en ofantlig massa människor i hundrade olika uniformer, med alla slags band utstyrda. Der går man nu ur rum i rum fram och tillbaka med prestkappan på armen och hatten i hand - kryper fram och knuffas ibland - hittar en blå och gul adjutants-plym på golfvet, dem man då håller upp i vädret, till dess en liten guldsmidd ungersven kommer fram och visar sin fjädertomma hatt ---. Landshöfdingen grefve Hamilton, som helsar med den allra vänligaste och fryntigaste mine och säger: Ödmjukast tjänare Herr Prost, så graciöst att jag aldrig sett maken - Baronen Kuylenstjerna - Grefve von Platen, som kommer mycket artigt emot mig, frågar var jag bor, och på min försäkran att jag ämnade göra honom visit, svarar: Vi få se då hvem som kommer först till den andra. Professor Simon Cronstrand - Revisions-Secreteraren Nordenstolpe - en släkting, Lars af Silén (min köttslige cousin på mödernet) vid Hofintendentsämbetet något slags ämbetsman. - Krigsrådet Liwin, som förde mig in i Kronprinsens smårum, der jag såg bland annat ett litet, i Götisk smak decorerat rum, der i fenstret hänga svärdet och hornet, som gafs Kronprinsen i Upsala, på ena sidan, en liten sköld på den andra. --- I rummet mycket taflor, men eclaireringen så dunkel, att de ej kan ses.

----- Innan jag såg Kronprinsens smårum, hade jag trängt mig in i de inre rummen, der fruntimmer sutto och väntade på dansen. Bäst jag står der några alnar inom dörren, uppslås en sidodubbeldörr och - Gud sig förbarme - midt för mig inträder Kungen sjelf, ledande Kronprinsessan, dernäst Kronprinsen, ledande sin nådiga Fru Moder och så flera par förnämt hoffolk, en lång rad. Jag hade så nära tappat vantarna, men fann mig och bockade ofantligt djupt. -----

Sedan jag en god stund beskådat dansen - som i sig sjelf verkligen var lika sådan dans när annat folk skuttar och svänger sina ben - så gick jag tillbaka till rummen höger om förstugan. ----- (En hovmästare underrättade att supé serverades i västra slottssidan, men Chr. S-r som led av trängseln och hettan, gav sig av hem).

Den 30 Januarii 1834.

Den stora dagen är kommen. Man skall se Svea Konung omgifven af sin herrlighet, och stå inför hans ansikte. Man putsar sig, läser något i Protocollerna, äter sin smörgås och vandrar så af till Ståndets rum på Riddarholmen. Derifrån åtfågas kl. 3/4 till 11 till Storkyrkan i procession. Vi omgifvas af gapande folk, så att vi knappt kunna tränga oss fram. -----

Äntligen komma kälmaskar troppande, utan att ens gå i någon ordning - slutligen Excellenser och Ministrar i sina stora drägter - och Kronprinsen : icke Hans Majestät, som på flera månader icke varit utom slottet och äfven nu låtit öfvertala sig - säger man, att icke våga sitt lif i kyrkan. Choret fylles af sviten. Det ser rätt brokigt ut, men icke kan jag just säga, att det på mig gjorde något hvarken imponerande eller angenämt intryck.

Gudstjensten börjas med ps. 305. För altaret tjenstgjorde Prosten Ödman, som har en ypperlig röst, och Prosten Hvasser. --- Psalmerna togos upp fyrstämmigt, förträffligen skönt, och chören

var härlig. Orgelverket är också dråpeligt. - Den milda, ljuvliga Fransén kom så blygsam och föga synlig upp på predikstolen. - - - Han sade Rikets ständer rent ut, att många af dem, som höllo sig visast i denna tiden, alls icke visste af hvad Guds rike är och icke ens trodde på ett Guds rike. - - -

Från kyrkan under militairmusik, mellan paraderande gardar till fot och häst, upp till Slottet i Rikssalen (två gånger så långt som Häradsammars kyrka, men vida högre ---). Främst en upphöjning, hvarpå Konungens Thron, en grann silfverstol och några förgyllda stolar, 5 till antalet - en för Kronprinsen, de öfriga förmodligen för de små prinsarne, såsom tecken på deras tillvarelse, ehuru de ej voro närvarande. På bänkar främst till höger från Thronen sitter Adeln, till venster Prästerna, bakom de förra Borgerskapet, bakom de senare bönderna. På säten framför bänkarna sitta Ståndens talmän. En läktare till venster om Thronen är för hofvet - dit kommer under musik Drottningen och hoffruntimmer. Till höger är lektare för de främmande ministrarna ----- . Efter lång väntan kommer stora ståten - kålmaskar först. (Ni kan inte tro huru de se ut i gammal hofdräkt, en slags kåpa med silfvergalonen i många krokar, hög, svart hatt på hufvudet med svarta och hvita fjädrar). ----- Slutliga Kronprinsen med mantel och furstlig krona och sist Konungen, omgifven af sin vakt, klädd i mantel med hermelinskrage, krona och spira i handen.

Han sätter sig. Kronprinsen uppstiger och uppläser Konungens tal. - - - Prinsen har icke någon stark röst. - - -

----- I samma rum der Adeln åt, innanför vårt, gafs brännvin. Hos oss var baron Algernon Stjerneld värd. Vi fingo Roulader, soppa (hvit med frikadeller - jag förmodar sköldpaddssoppa), derpå vanligt oxkött med potäter, lake (mycket illa lagad) - hönsfrikassé med murklor (grufligt segt, så att jag omöjligt kunde tugga det) derpå något sattyg, som ingen visste, hvad det skulle vara - - - smakade blott något halvruett - derpå en slags maccaronbuding (fet och ond) - derpå fågelstek - så bakelser, helt tunn smörbakelse i 2 små skifvor lagda på hvarandra med hjortrongelée till - sedan kokta sviskon - sedan ett par slags sylt sedan blamanché med is - sedan vindrufvor, russin och mandel och något confect, men ytterst sparsamt. Först gafs Madeira och Portvin, derefter ett slags rött vin, som heter La Fitte - ändteligen Champagne. Men uppässningen gick mycket uppmärksamt - intet rafs. Jag sade till, då Madeiran ej återkom, att jag ville ha ett glas till - och fick det strax. Man lär sig här att blifva oblyg. I champagne, som islogs flitigt, dracks Konungens, Drottningens, Kronprinsens och de öfriga kungl. Personernas, Riksens ständors och de förenade Rikenas skålar, som Öfverste Kammarjunkaren propoherade. När Adeln innanför drack skål för Konungen, hurrades starkt. Men hos oss uppstämdes folksången. Det tog visst väl. Likaså vid Kronprinsens skål. För gumman var allt tyst.

Den 5 februari 1834.

----- Omnämna tycker jag mig då böra ett mycket intressant besök, som jag den 1 i denna månad gjorde, hos Canzli-Rådet Tannström. (1812 utnämnd till lärare för hertigen av Södermanland). Jag gick den dagen ut kl. 10 och sökte upp hans rum i Vestra Slottshvalfvet. - - - Det egentliga ärendet var från Fries, som sökte permission från föreläsningarna under Mars månad, emedan han ville vara hemma hos sin gumma. ----- Huru jag då af Canzli-Rådet blef

mottagen, kan dömas deraf, att jag först kl. 9 på aftonen kom derifrån hem till mitt. Han pratade och jag pratade också om Församlingarnas, Litteraturens och Undervisningsverkens tillstånd, om Biskopar - både lefvande och döda, de forna och de som tillträda - om Riksdag och Statsanslag, fattiganstalter och allmänna sedlighetsens tillstånd, om Kungen och Prinsen (ehuru ganska litet) o.s.v. Han talar gärna - hör gärna. Till och med ryktet att Kungen skulle öfverlemna regeringen åt Kronprinsen talte vi om. Det "hade hörts i Stockholm äfven", sade han - men ingenting vidare. Han yttrade: Ja, efter det begrepp jag har om Prinsen, ehuru jag är partisk, så skulle landet dervid fara väl o.s.v.

----- litet af sqvallret och lustigheterna från klubben: I söndags den 2 Februari, då en hop prester hade varit kallade till Konungens bord, kommo dessa derifrån till klubben och prisade den sköna desertten. Konungen hade - så berättade de - före måltiden gått omkring och tagit dem hvar och en i hand - sedan, efter måltiden, pratat mycket om penningväsendet. Drottningen, stackars gumma, hade också gått omkring och sagt ett ord åt hvar och en, hvartill de flesta ej kunnat svara med annat än en bock.

D. 17 Febr.

----- det skall förnöja Eder att höra en kort beskrifning af det, som jag upplefde i Söndags 8 dagar sedan. Ty på förmiddagen hörde jag då Biskop Wallin predika, på aftonen deltog jag i födelsedagsfirning hos Biskop Franzén och deremellan var jag på middag hos - själfva Kungen. Kl. 2 åt jag en vanlig middag hos Lindblads^{x)} och språkade därvid med dem. Men kl. 5 gick jag hem, klädde mig med ren halsebonad, i ny kaftan och kappa, vandrade Hallström till möte vid klubben och upp på Slottet i Drottningens rum. - - - Vi gingo och väntade i ett par rum inom matsalen till inmot kl. 7, då Konungen kom och förde Drottningen. De helsade några i det innersta rummet, medan de, som ville, gingo ut i salen och togo en sup. Sedan bar det av till bords. Man läser icke - det vore egent, utan man slår sig ned på den anvisade platsen med kappan på armen och hatten mellan benen, som är högst bekvämt. Här voro mycket fruntimmer, alla förnäma, kan Ni tro - jag hörde ett och annat namn nämnas. -----

Man äter alltså nu på silfvertallrik ---- och har framför sig många grannlåter af krukor och byttor och colonner af förgyllt porcelain. Maten kan jag icke räkna upp i ordning, men det mesta skall jag göra reda för. Rätterna voro: Småposteier, gjorda som ett trint smörbakelse, med något köttfers, helt litet i midten; köttsoppa med macarongryn och rötter och silleri och palsternackor, smakar som - -; färsk bringa med senap och brynta kålrötter n.b. skurna i klyftor och brynta med mycket socker; en slags köttlunsar, stora som en half knytnäfve, färskt kött, inbakad i någon tunn deg, smakade ingenting - jag vill minnas, att dertill var kaprissås; lake hel på fatet, löst stekt med sås, smakade braf; en kötträtt som jag ej minns, å la dobe på Drottningens grisar; stufvade morötter - neml. skurna i skivor och stufvade i kort sås med mycken persilja, grufeligt söta - serverades för sig utan något till; fågelstek med grönsallad, hjor horngelé, någon frukt af plommonsläktet, kokt med arrac, smakade som ---, kokta katrinplommon, kokta äpplen, färska vindrufvor, rå

x) Adolf och Sophie Lindblad, f. Kernell

äpplen, russin och mandel, litet konfekt, smultronglace och kaffeglacé. Därefter, sedan man stigit upp, serverades kaffe ur Drottningens kokare, likör och varm punsch. Jag hade alltså ätit min andra middag, dock nu blott smakat på det mesta. Äran är ändå min.

Konungen kom inte ut förrän kl. 1/2 10. Dock hade Hennes Majestät gjort runden omkring förut och frågat oss: Om vi voro vid Riksdagen, från hvilket landskap vi voro och från hvilken stad. När jag sade: från Östergötland, behagade Hennes Majestät allernådigast utropa: Quelle charmante province! Elle-est très belle. - Och vid Norrköping: Ah! C'est une charmante ville - une très belle ville. Något särskilt smickrande var det just inte, ty Hennes Majestät behagade förklara hvilken provins och stad, som nämndes, för "charmante" och "très belle" - och hade säkert haft samma nådeord tillreds för både Enköping och Trosa. Kl. 1/2 till 10 kom Konungen ut och tog hvar och en i hand och sade: Adieu monsieur. Bonne nuit monsieur! Därmed väl. Höfligheten hade dock fordrat att man väntat på detta Kungliga godnatt. - Jag var af stående och hetta i rummen alldeles uttröttad och ansåg detta godnatt som ett förlossningens ord. -

Utdrag ur Svensk Sjöfartstidning nr. 31 år 1957

Sjömansbragd i storm i Indiska Oceanen

"Justus Wallers" befälhavare berättar:

Vi gav i nr. 30 en på telegram fotad kort skildring av när MT "Justus Waller" i hårt väder undsatte den sjunkande panamaångaren "Clarisses" besättning den 15 juli. Befälhavaren på "Justus Waller", sjökapten Leif Asklund, berättar i ett brev till rederiet om händelsen. Vi har blivit i tillfälle ta del av och publicera brevet, som är daterat den 16 juli, dagen efter "Clarisses" förlisning.

Bra väder i Persiska Viken och Osmangulfen. Efter rundandet av Ras-al-Hadd började SW-monsunen göra sig mer kännbar och tilltog i styrka med dito sjö. 15 juli var vi tvärs Sokotra, och sedan blev det ännu värre så vår fart gick ner till knappa 9 knop, med svår överbrytande sjö.

Manövrerade 15 meter från haveristen.

Måndagen den 15 juli strax före middagstiden fick vi nödsignal från SS "Clarisse". Ändrade kurs och styrde ner mot haveristen som enligt beräkning skulle vara omkring 53 miles syd om oss. Flera andra fartyg skyndade också till. Bad maskinchefen att han skulle göra vad vi kunde få ut, så farten steg till 11 knop. Det var svårt att få en riktig bild av situationen, genom att vederbörande ombord på "Clarisse" ej var så värst hemma i engelska språket. Så mycket fick man dock ut, att de låg redlösa och att pumparna ej kunde hålla vattnet i maskinrummet. På grund av den överbrytande sjön på "Justus Waller" kunde vi endast lägga lastnät, gölingar och lejdare klara på lämpligt ställe och ge folket instruktioner.

Fick först en någorlunda bäring på haveristen genom att vi passade på att pejla när "Clarisse" hade telegram att ge. På omkring 11 miles fick jag tag i dem på radarskärmen. Kl. 15.50 siktede vi själva fartyget. Meddelade dess kapten att jag ämnade gå upp

i lovart om dem och pumpa ut lite olja samt bad dem sedan vara klara när vi kom upp på deras läsida. Allt gick bra och vi kröp upp nära dem, men tydligen var de ej helt klara. Fartyget drev ned mot oss, jag fick slå full fart fram och klarade just så det ej blev kollision. Det var nog bara 15 meter emellan oss ett slag, men det redde upp sig. Gick runt dem igen, närmare på lovartssidan och gav mer olja. Deras livbåt var då i sjön, men på för oss mycket olämplig position - att ligga med ett tungt lastat tankfartyg i svår sjö och manövrera i närheten av ett drivande vrak och en livbåt är ganska så vanskligt.

Så småningom fick jag "Justus Waller" något så när upp i vinden, och vi fick kontakt med livbåten. Fick upp några stycken, men så kom en sjö och svepte både mina pojkar och en del från "Clarisse" i däck, men ingen gick över bord. Det mörknade mer och mer, men nu hade vi fast livbåten så det var bara att passa chansen, och till slut kom som siste man kaptenen, fast sin sextant fick han lämna i drivande livbåten. Gav varning om det obelysta vraket till alla fartyg. "Clarisse" var ett fartyg på c:a 7.000 dw-ton och hade malmast från Marmagoa. Hade nog först en tanke på att försöka ta dem på släp, men när jag såg att båten var 35 år gammal, under panamaflogg och dessutom hörde att maskinpumparna ej kunde hålla läns, avstod jag från försöket.

Så långt kapten Asklund. Befälhavaren på "Clarisse", sjökapten Adelmo Vescia, berättar för en Durbantidning:

Läckan - en brusten plåt - började visa sig i höjd med maskinrummet på babords sida, en meter över kölen. Situationen var inte allvarlig första dagen men som sjön gick mycket hög i sydvästmonsunen och ökade efterhand vidgades hålet i sidan. Under natten till den 15 ökade vindstyrkan till 9 Beaufort. Första dagen var sprickan i plåten 10 till 15 centimeter. Andra dagen öppnades ett hål som var cirka 40 centimeter brett och 1 m långt. Vid det laget arbetade hela besättningen vid pumparna som länsade 150 ton vatten i timmen, men som läckan släppte in cirka det dubbla stod det snart klart att det inte var lönt att fortsätta. Kl. 7.44 på morgonen den 15 juli sände vi ut SOS. Vi trodde då att vi skulle kunna nå hamn under bogser. Kl. 8.30 måste vi överge maskinrummet och göra oss klara att lämna fartyget.

(Då jag hörde om Leif Asklunds bragd, bad jag få veta närmare om saken från hans hustru. Hon sände mig Svensk Sjöfartstidning nr. 31, aug. 1957. Muntligt berättade hon att Leif räddat 22 personer. Kaptenen på "Clarisse" hade givit honom det enda föremål han fått med sig från "Clarisse": En fin cigarettändare. Jag fick löfte att ta in detta i släkttidningen om Leifs bragd, denne dotterdottererson till doktor Matthias Stenhammar i Risinge. -

Kerstin Stenhammar)

Ett sorgebud: I julislutet gick Helga M. Stenhammar ur tiden. Jag som fått glädjen att råka henne, skall tacksamt minnas hennes naturlighet och hjärtevärm. Hon var med från början i vår förening.

Åke Stenhammar och hans Edla ha köpt en gård nära Norrköping.
Den heter Stora Södd, och adress är Norrköping 1.

Sverker och Sigrid Lönnberg ha haft glädjen fira dottern
Katharinas studentexamen nu i våras.
